

Vandaar dat wij zeggen kunnen dat een rommelige omgeving, een onrustig milieu een slechte pædagogische en een slechte geestelijke werking hebben; terwijl een harmonische omgeving altijd vormend invloed op ons heeft.

Zijn wij geheel onttrokken aan het waarnemen van onze omgeving (bijvoorbeeld in een donkere slaapkamer) dan beleven wij in den regel de tegenwoordigheid Gods het sterkst. Vandaar dat de plaats der afzondering tot het gebed de binnenkamer is, waar niet duizend dingen ons aftrekken van de beleving van Gods tegenwoordigheid.

Hoe drukker onze omgeving wordt, hoe meer wij zelf weer in de omgeving gaan ingroeien en hoe meer we ook allerlei aanknopingspunten vinden, niet alleen voor zelfhandhaving, maar ook voor de neiging naar hetgeen van dezen tijd is. Daarbij komen dan nog de talrijke suggestieve invloeden, die van uit onze omgeving op ons werken.

Somwijlen kan weliswaar het contact met anderen ook het bewustzijn van Gods tegenwoordigheid en het beleven van hetgeen wij door geloof ervaren in ons versterken. Daarop berust de heerlijkheid van den gemeenschappelijke dienst Gods in Zijn kerk en in de vergadering der geloovigen.

Maar als regel zal het contact met het breede leven zóó op ons werken dat, naar mate wij ons meer bewust zijn van de tegenwoordigheid van anderen, wij ons minder bewust zijn van de tegenwoordigheid Gods.

En toch ligt in het bewustzijn van Gods tegenwoordigheid de sleutel van het geheim om ook onzen omgang te brengen onder de tucht van Gods wet.

Maar daarom is er ook in bijzonderen zin een leven der gehoorzaamheid noodig om ook in den omgang christen te zijn.

Daarom richt zich de worsteling der heiligmaking in zóó geheel eenigen zin ook op onzen omgang met anderen.

J. W.

UIT DE SCHRIFT

Jezus zien en verblijd worden.

De discipelen dan werden verblijd, als zij den Heere zagen. Johs. 20:20b.

Welk een verandering greep er bij de Jongeren plaats op dien grooten dag van Paschen op welken zij den Heere wederzagen.

Eerst leest ge: „als het dan avond geworden was op dien eersten dag der week, en als de deuren gesloten waren, waar de discipelen vergaderd waren, om de vreeze der Joden, ... en dan, in het volgende vers: de discipelen dan werden verblijd!

Ja, waar Jezus komt, en Hij gezien wordt, daar is blijdschap! Daar daakt de vrede naast de vreugde in het hart.

De zang van vreugde en vrede ruische niet alleen in den zaligen Kerstnacht! Zij weerklinkt ook, en niet minder, op den heerlijksten morgen van Paschen, ja aan den morgen van iederen eersten dag der week, in 't midden der gemeente Gods.

Jezus Christus is overal waar Hij komt, een licht in de duisternis, vrede in den strijd, vreugde in de diepste smart.

Waar Hij tot zondaren komt, — en zóó komt Hij tot ons allen, — daar komt Hij, zóó lang het heden der genade duurt, nog niet als rechter, maar als de vader, die verloren zonen en dochteren wacht.

Christus brengt, na Zijn verrijzenis Zijn Jongeren dan ook geen verwijten, geen bestraffing, omdat zij Hem verlaten hadden, maar komende tot hen, bood Hij hun Zijn vrede, en gaf Hij hun blijdschap.

Met het woord „vrede“ had Hij afscheid van hen genomen: „Mijnen vrede geef Ik u“.

En, met dat woord komt Hij weder tot hen: „vrede zij ulieden“.

Want Hij is en blijft Dezelfde, gisteren en heden, en tot in alle eeuwigheid.

Nu, zóó had Hij ook beloofd: „Ik zal u wederom zien en uw hart zal zich verblijden“.

Daarom, de discipelen dan werden verblijd, als zij den Heere zagen! Hier was dan nu de vervulling!

Jezus zien is: verblijd worden. Vrede smaken. Immers, Jezus zien, dat is uw Verlosser zien, uw Borg en Zaligmaker.

Jezus zien is dan ook de bevrediging van het zielsverlangen van de kinderen Gods, de vervulling van de diepgevoelde hoop, welke uitstelt het harte krenkt.

Jezus zien!

Hoevele duizenden begeerden het niet reeds in de dagen van Jezus omwandeling op de aarde. Toen de scharen bijeenliepen en de menigte Zijn woorden opving, als het dorstig land den levendekenden regen.

Jezus zien in Zijn Woord, Zijn nabijheid en vertroosting te ervaren door Zijn Heiligen Geest, Die

Zich aan Zijn Woord wil paren — het is nóg immer de kracht, die de scharen naar de bedehuizen trekt, aan elken eersten dag der week.

Jezus zien in volle heerlijkheid, het is nog altijd het verlangen van al Zijn broederen, de gekochten met Zijn bloed, de toebereiden met Zijn Geest, wier stervenshope haar hoogtepunt bereikt in de zekerheid, dat zij straks Hem zullen zien.

Dat zien zal eindeloos heerlijker zijn, dan het zien op aarde, zelfs zóó als Zijn Jongeren Hem zagen. De blijdschap is dan ook ongestoord.

Hier werd Hij in 't geloof aanschouwd als de Eengeborene van den Vader, ook door Zijn Jongeren.

Hier wordt Hij in 't geloof door ons gezien in het Woord. Met Hem treden wij in gemeenschap, in het gebed, en aan Zijn disch.

Daarom moest onze ziele altoos met de discipelen blijde zijn, van heilige vreugde onze harten vol, als we Hem ontmoeten aan de plaats der samenkomst.

Dit toch is een zalig voorrecht, een groote genade. Zijn erbarmen over ons en Zijn liefde tot ons is daarin openbaar.

En als dan eenmaal komt het volle zien in werkelijk aanschouwen met het gansch geheiligde en volmaakte oog, in het volle licht des hemels en der heerlijkheid, dan zal ook alles met die volle vreugde overgoten zijn, die bij die zaligheid behoort.

O, wie dat verwacht, die zie uit naar die ure, waarin geen traan het oog ooit meer verduisteren zal, maar alle verdonkerde oogen eeuwig ziende zullen zijn.

Ja, wie dat weet, omdat God het hem belóofde, en het heimwee naar dat zien in het harte werkte, die kan hier oogenblikken hebben, dat hij met Paulus verlangt onbonden te worden en met Christus te zijn.

Dat aanschouwen toch zal volle zielsbevrediging schenken aan het hart, dat hier den Heiland leerde zoeken als het hoogste goed.

Dan is ook de blijdschap volmaakt, als het aanschouwen van en de gemeenschap met den verheerlijkten Christus volmaakt zal zijn.

* * *

Ach, in dit leven staat vaak nog zóó véél tuschen ons oog en den Heere Christus.

Treurt ons hart niet vaak, als het ons schijnt, dat Hij in donkerheid woont, wij althans alleen donkerheid zien, die rondom Hem is, en wij vergeten, dat de Heere nochtans enkel licht is.

Als Hij de schellen van onze oogen doet vallen, dan zien wij Hem, in Zijn oneindige Middelaarswaardij, Hem in het roodbeveekte kleed, Hem Overwinnaar, Verlosser door Zijn zoenbloed.

Dan zien wij Hem bij ons in donkerheid zoowel als in het licht.

In vreugde zóó wel als in smart.

Hem bij ons, ook, ja juist als Gods oordeelen op de aarde zijn en Zijn gerichten de wereld verschrikken.

O, er is zooveel, dat ook óns kan doen beven in dezen tijd.

De discipelen sloten de deuren, die zij hadden moeten openlaten, om Jezus te mogen ontvangen. Zij sloten ze, om de vreeze der Joden.

Dat was een teken van ongeloof.

Ach, wie kent de benamingen onzer vreesachtigheden, die ons zóó vaak de deuren doen sluiten, die wij open moesten staan om Jezus te ontvangen.

Gelukkig, dat een gesloten deur geen beletsel is voor den verrezden Heiland; en Gode zij dank, dat een gegrendeld hart geen bezwaar is voor een kloppenden Jezus.

Maar toch, de vreugde komt pas, als Jezus is gekomen en als uw oog Hem ziet, uw hart Hem aanbidt.

Ziet, nóg, ondanks wolken en donkerheid, klinkt Zijn woord: vrede zij ulieden. Vreest niet, gelooft alleenlijk.

Richte uw oog zich op Hem!

Hij is bij u. Hij blijft rondom u.

Wie dat gelooft, die zal het zien, ervaren, dat, wat de discipelen ondervonden, waarheid is voor elke eeuw, en voor elk kind van God.

Jezus zien, dat is verblijd worden.

Hier aanvankelijk.

Eens volkomen.

A.

D.

KERKELIJK LEVEN

„Loopverlof“.

Het artikel over „loopen“ heeft me nog geen rust gelaten. In goeden zin gesproken, natuurlijk. Thans heeft Ds H. Knoop mij erom aan de jas getrokken, even genoeglijk, als we dat van elkaar konden verwachten. Ik moet er dus nog wel even op terugkomen.

Ds Knoop heeft opgemerkt, dat ik in de laatste alinea's van het eerste artikel heb gerekend met bepaalde gevallen, waarin het mogelijk geacht

wordt, dat een bepaald persoon tijdelijk een bepaald predikant volgt; ik zeide, dat in zóó'n geval overleg te plegen was, en dat dan alle willekeur van den looplustige juist door dat overleg afgesneden, de band aan de theocratische gemeenschapsordening bewaard, en zóó het bezwaar van het „trappen“ op iemands ambt ontgaan werd.

Het komt Ds Knoop voor, dat ik hiermee eigenlijk weer terugneem wat ik eerst had geponoerd als eisch van het beginsel.

Het slot van Ds Knoop's artikel geeft me aanleiding, een kleine opheldering te geven. Ds Knoop meent, dat het voor de collega's van een „nageloopen“ dominee veel pijnlijker is, als dit „overleg“, waarvan ik sprak, gepleegd wordt, dan wanneer de nageloopen gunsteling er de hand heelemaal niet in heeft. Maar daar denken we precies gelijk over. Ik heb evenwel niet bedoeld, dat de man, die voor een bepaalde reden over een bepaalden tijd denzelfden predikant zou willen hooren, overleg moest plegen met dien te hooren predikant zelf, doch dat hij zich in vreedzaam overleg te begeven had tot de te ontloopen dominees, met het college desnoods. In elk geval niet met den man, dien de looplustige hooren wil. Mij dunkt, op dit punt verstaan we elkaar dus wel. Bij zólk overleg wordt het ambtelijk prestige van allen gelijkelyk erkend.

Voorts zegt Ds Knoop: het „loopen“ is door het Reformatie-artikel als zonde gequalificeerd, maar dan mag het toch nooit gebeuren, er mag toch nooit overleg gepleegd worden over zondigen? „Een zonde mag toch nooit gewettigd worden?“ Even later: „Wat bedoelt dat: een bepaald persoon, die bij een bepaald predikant iets speciaals hooren kan, dat hij juist noodig heeft? Dus toch: zegen? Maar over die zegen-zoekerij is het oordeel in het artikel lang niet malsch“. Ds Knoop vraagt zich af: wat ik dan bedoel?

In het algemeen zou ik willen antwoorden, dat men een gebod, een leefregel nooit losmaken moet van de bedoeling, waarmee de regel, het gebod of verbod, gegeven is. Anders zou men immers het opus operatum krijgen: een verichten van de uiterlijke daad (zooals het ietwat onduidelijk, maar toch verstaanbaar heet), zonder „de gezindheid des harten“, zonder het bewuste, zuiver ziende, en zuiver het goede doel zoekende „hart“.

Zoo is het bij alle geboden.

Zoo is het ook hier.

Bij alle geboden. „Niet besnijden“, zegt Paulus, maar hij heeft besnijdenis soms draaglijk geacht. Timotheus werd besneden: men kent het verhaal, Hand. 16:3. Prof. Greijdanus (Galaten, Korte Verkl. 47) zegt: „dat te Jeruzalem wel uitgesproken en gehandhaafd was de vrijheid der geloovigen uit de heidenen van de onderhouding van besnijdenis en Israëls schaduwwachtige wetten inzake reiniging en spijzen; en dat in die uitspraak principieel wel opgesloten lag ook de vrijheid van deze verordeningen voor de geloovigen uit de Joden; maar dat deze laatste vrijheid daar toch niet uitdrukkelijk was verklaard, noch als consequentie door allen werd ingezien. Zelfs kracht de apostel Paulus haar, uit praktische overwegingen, niet overal in praktijk, Hand. 16:3; 21:20 v.v.; 1 Cor. 9:20“. Toch is Paulus zóó streng mogelijk, als het om het beginsel gaat. Wie de besnijdenis wil uit verkeerde beschouwing inzake recht en vrijheid, die vindt Paulus tegenover zich, en wordt door hem niet gespaard. — Een ander voorbeeld: het eten van de „toonbrooden“. Het mocht niet; maar dat David het eens deed „in een bepaald geval“ heeft Christus David niet euvel geduid; Hij nam het in bescherming. Ik zeg er niet meer van, omdat ik indertijd in mijn brochure „Afbouw“ daar iets breder over gehandeld heb.

Zoo kan het ook hier zijn. Ik ben met een „uiterlijke“ handeling, met het opus operatum, niet klaar. Noch als ik „loop“, noch als ik netjes blijf zitten, waar ik hoor. De theocratische gemeenschap vraagt bij elke handeling naar wat er „achter“, er „boven“, er „in“ ligt. In het erkennen en eerbiedigen, over en weer, van de „grenzen“ van elkaars ambtsbevoegdheid en — eer zie ik het „wezenlijke“; daarom nam ik ook dáár mijn positie. Is er dus een geval, waarin dit wezenlijke bewaard blijft, dan kan de „toepassing“ inderdaad een enkele maal zijn, dat op de basis van eerlijk overleg iemand tijdelijk consent krijgt tot „loopen“.

Moet ik gevallen noemen? Stel, een bepaald man, een echtpaar, heeft moeilijkheden inzake de huwelijks-wetten, inzake sexueele verhoudingen, e.d. Hij weet, dat een predikant juist over het huwelijk vervolgpreken houdt. Wat is er tegen, als hij voor zulk een bepaald geval, mits onder de open zon (niet die van de straat alleen, maar van een tête-à-tête met den anderen dominee) die vervolgpreken hoort? Het overleg doet dan niemand kwaad; en de gewoonte van vervolgpreken in verschillende kerkgebouwen zou dan meteen direct betrokken zijn in de kwestie van het „loopen“. Iemand kan zitten met vraagstukken van de kerk; een predikant houdt een reeks van prediken over de kerk. Een „nieuweling“ kan bepaalde leiding noodig hebben voor een tijdje. En zóó voort. Zet dit de deur open voor willekeur? Ik meen,

dat de de gesloten zweedrup als ze de of enkel woorden, reden ze Als in een het loop-gesprek den volgm meer zou eens van op de p tenminste niet de menschen Nu ik nog even treeg van van Voet verdedigd gehad, h plaatse, havend ons hier het d a a heid ons was het kunnen s sochlistie onmiddell niet den predikant formulier toe. Nog had men de een er was -traagheis bij ons. heeft vo haast, k handeld. meerde“ vrijzinnig Niet, om de herv rechten de refor recht op dikant, e beijdt. En als n den. IN „loopen“ en laat al weer Met es En r evenmin

De Na sche....

De el met de tegenove landsche waren. „gelijks. meen d dagen, v van ons gracht, te verk omdat n

Natuur leeren k Men di gaan. A 14 Apri zooals l wat onl aan de clusies“ punten“ voldoen

Het r het orga baar sl het star zoover nen lig dacht, i socialist te bewe

Daar wordt, weerd, het nat op de n zijn op zich iet de bed Het hier ee Wij r „Volk“ Niet

tijdelijk een be-
at in zoo'n geval
n alle willekeur
lat overleg afge-
atistische gemeen-
het bezwaar van
ontgaan werd.
k hiermee eigen-
t had geponeerd

el geeft me aan-
geven. De Knoop
van een „nages-
s, als dit „over-
wordt, dan wan-
de hand heele-
nken we precies
bedoeld, dat de
en over een be-
ant zou willen
met dien te-
ch dat hij zich
t had tot de te
het college des-
en man, dien de
ikt, op dit punt
Bij zulk overleg
m allen gelijke-

pen" is door het
alificeerd, maar
n, er mag toch
over zondigen?
ettigd worden?"
en bepaald per-
int iets speciaals
heeft? Dus toch:
-zoekerij is het
isch". De Knoop
oel?
len antwoorden,
nooit losmaken
de regel, het
anders zou men
rijgen: een ver-
zoals het ietwat
tar heet), zonder
ler het bewuste,
le doel zoekende

besnijden", zegt
s soms draaglijk
n: men kent het
danus (Galaten,
Jeruzalem wel
de vrijheid der
de onderhouding
wachtinge wetten
dat in die uit-
lag ook de vrij-
or de geloovigen
ste vrijheid daar-
klaard, noch als
ingezien. Zelfs
uit praktische
lijk, Hand. 16:3;
is Paulus zoo
beginsel gaat
erde beschou-
die vindt Paulus
m niet gespaard
n van de „toon-
r dat David het
" heeft Christus
het in bescher-
mdat ik indertijd
ur iets breder

Ik ben met een
us operatum, niet
als ik netjes blijf
siche gemeenschap
wat er „achter",
ketenen en verbie-
zen" van elkan-
te ik het „wezen"
mijn positie. Is
zenlijke bewaard
" inderdaad een
an eerlijk overleg
st „loopen".
tel, een bepaald
heden inzake de
le verhoudingen,
t juist over het
Wat is er tegen,
oval, mits onder
raat alleen, maar
ren dominee) die
eg doet dan nie-
in vervolgpreken
zou dan met een
tie van het „loo-
agstukken van de
eeks van preek-
g" kan bepaalde
dje. En zoo voort-
lekeur? Ik meen,

dat de deur er juist zoo goed als mogelijk is door
gesloten wordt. Wat zouden heel wat loopers een
zweetdruppeltjes op het glanzend voorhoofd krijgen,
als ze den dominee, dien ze eens voor een keertje,
of enkele malen ontgaan wilden, in duidelijke
woorden, moesten aangeven, om welke bepaalde
reden ze dezen keer den ander eens wilden hooren?
Als in een bepaalde kerk eens gedurende één week
het loop-vraagstuk werd behandeld door een eerlijk
gesprek tusschen leden en dominees, ik denk, dat
den volgende Zondag geen enkele dominee zich
meer zou moeten troosten met de door mij wel
eens van iemand verhaalde opmerking, dat hij
op de plaatsen, waar de menschen niet zaten,
tenminste engelen gezeten „zag". Ik kan den troost
niet deelen; want stoelen zijn nu eenmaal voor
menschen van vleesch en bloed gefabriceerd.

Nu ik toch weer over de zaak bezig ben, geef ik
nog even mijn aandacht aan twee brieven, die ik
trog van correspondenten, die een paar zinnigjes
van Voetius aanhaalden, waarin het loopen werd
verdedigd. Ik heb — dit zeg ik even — geen tijd
gehad, het citaat te controleeren, want juist ter
plaats, waar het staan moest, was het boek ge-
havend. Maar ik zou willen zeggen: Voetius zegt
ons hier voor onze verhoudingen toch niet altijd
het daarvoor passende woord? Zoodra de over-
heid ons dominees op ons dak stuurt, want zoo
was het toch vaak in vroeger tijd, en zoo zou het
kunnen gebeuren, wanneer we hier de nationaal-
socialistische heerlijkheden kregen, staat de zaak
onmiddellijk anders. Dan heeft de gemeente
niet den man beroepen. Bij ons evenwel is elke
predikant beroepen door de gemeente. Mooie
formulieren, mooie gebeden, en menig vaarske daar-
toe. Nog iets komt erbij: in de dagen van Voetius
had men predikanten met uiteenlopende richting:
de een preekte de belijdenis, de ander niet. En
er was vaak (tengevolge van overheidsdwang of
traagheid) niets tegen te doen. Ook dat ontbreekt
bij ons. Elk preekt de belijdenis; de gemeente
heeft volle rechten; wie de belijdenis niet hand-
haaft, kan worden behandeld; moet worden be-
handeld. In een hervormde kerk, waar een „gerefor-
meerde" den stoel wisselt met een ethische, een
vrijzinnige, kan mijn „loop"-artikel niet loopen.
Niet, omdat de gedachte onjuist is, maar omdat
de hervormde kerk-inrichting de theocratische
rechten schond; de leden moeten daar eerst weer
de reformatie der kerk ter hand nemen, om het
recht op te eischen, dat zij „hebben": een pre-
dikant, die de gemeente ontvouwt, wat de gemeente
belijdt. Maar bij ons bestaan die toestanden niet.
En als men dan toch — soms uit bezwaar tegen
den INHOUD van sommige preeken — gaat
„loopen", dan geeft men alweer zijn rechten prijs,
en laat het beginsel der reformatie der kerk ook
al weer los.

Met een opus operatum zijn we niet klaar.
En met een gezegd gezegde van Voetius al
evenmin.

K. S.

De Nationaal-Socialistische Beweging en de „Leidsche..... classici".

De classis Leiden heeft zich bezig gehouden
met de vraag, hoe de kerk zich moest gedragen
tegenover leden, die in de netten van de Neder-
landsche nationaal-socialisten verward geraakt
waren. Andere kerkelijke vergaderingen doen des-
gelijks. Het rapport der classis Leiden trok alge-
meen de aandacht; het verscheijnt binnen enkele
dagen, misschien is het er al bij de verschijning
van ons nummer, bij den Heer J. Karstens, Hooi-
gracht, Leiden, waar het voor 4 cent per nummer
te verkrijgen zal zijn; de prijs is zoo laag gesteld,
omdat men denkt aan verspreiding onder jongeren.
Natuurlijk kan men dit rapport niet voldoende
leeren kennen, als men alleen de conclusies leest.
Men dient geheel de argumentatie erbij na te
gaan. Als dan ook in „Volk en Vaderland" van
14 April '34 het rapport der „Leidsche classici",
zooals het er wat vermakelijk en vermoedelijk ook
wat onbeholpen staat, alleen wordt „besproken"
aan de hand van enkele „overwegingen" en „con-
clusies", nog wel nader van de „voornaamste
punten", dan is reeds daarom de bespreking on-
voldoende.

Het rapport der „Leidsche classici" wordt door
het orgaan — men kent de kerkelijke wereld blijk-
baar slecht — aangezien als een verklaring van
het standpunt der „Gereformeerde Kerken". Voor-
zoover hierin een element van waarheid zou kun-
nen liggen, verdient het in deze rubriek de aan-
dacht, na te gaan, wat het orgaan der nationaal-
socialisten op het ons meest interesseerende punt
te beweren heeft.

Daar is allereerst de plaats, die aan Gods Woord
wordt toegekend. Het Leidsche rapport had be-
weerd, dat de z.g. „grootte beginselen", waarvan
het nationaal-socialisme uitgaan wil, „wel steunen
op de menschelijke wijsheid, maar niet gebaseerd
zijn op Gods Woord". Men zou hier misschien
iets anders hebben kunnen uitdrukken, maar de
bedoeling is duidelijk.

Het nationaal-socialistische orgaan evenwel acht
hier een „nest van misvattingen" aanwijsbaar.
Wij meenen evenwel dat nest in den boom van
„Volk en Vaderland" zelf te zien.

Niet alleen toch worden de begrippen „ethische

idee" en „ethiek" door elkaar gebruikt, maar ook
wordt hier over ethiek en over ethische grond-
slagen gesproken op een wijze, die te veel herin-
nert aan het met vette letters in hetzelfde num-
mer te lezen opschrift: „ondeskundigheid als
methode". Beweerd wordt, dat de „ethiek" van de
N. S. B. „identiek is met de Christelijke". Maar
die „ethiek" der N. S. B. is even fictief als „de
Christelijke"; ik herzeg: „de" christelijke. Wie
van de christenen zooveel weet, als noodig is,
om over zulke vraagstukken propagandistisch te
spreken, zal erkennen, dat „de" christelijke ethiek
(anders dan een christelijk leven) in den hier aan
het woord „ethiek" gehechten zin niet bestaat;
en dat iemand, die — gelijk hier in denzelfden
volzin gebeurt — beweert, dat „ethische begin-
selen" „voortvloeien" uit „de" „Christelijke re-
ligie", daarmee al dadelijk bewijst, dat de rede-
neergang van deze leiders „niet op Gods Woord
gegrond is". Want Gods Woord moet er nu juist
niet precies niets van hebben, als men „ethische
beginselen" laat „voortvloeien" uit „religie"; niets
ook heeft het van doen met dat fantaseeren over
„de" religie; welke fantasie dan voorts de vraag
naar Gods Woord, als richtsnoer en rechter over
de bestaande „religies" moet smoren.

De heeren bewijzen zelf, niets te verstaan van
wat de „Leidsche classici" willen. „De ethiek",
zoo zeggen ze, wordt door hen (de N. S. B.-ers)
„als sociaal-politieke factor vooropgesteld". Kom
aan; dat is al als het waar is, verkeerd. Want
niet „de" „ethiek", die trouwens niet bestaat,
maar de wet van God is voorop te stellen. Doch,
— zoo lezen we dan verder — „door de Kerke-
lijke verscheurdeheid der natie kunnen wij ons
niet inlaten met moraal-theologie". Over dat
laatste zijn we niet rouwig, want dan kwamen er
nog meer ongelukken. Alleen maar: wanneer men
hier „ethiek" en „moraal-theologie" op zulk een
manier tegenover elkaar stelt, dan onduikt men
toch de moeilijkheid. En gaat tevens voorbij aan
de eigenlijke bezwaren, die ingebracht worden.

Want wat is dat voor een „ethiek", die geen
„moraal-theologie" bepaalt? We laten nu alle
onderzoek achterwege naar de woorden „ethiek",
„moraal" enz. Maar het is duidelijk, dat deze
„ethiek" geen inhoud heeft, dat zij als „ethiek"
niet bestaat, niets te zeggen heeft. En dat we dan
ook geen ethiek hier te wachten hebben, doch
alleen maar de tyrannie van wat deze leiders de-
creteren zullen.

„Daarom", zoo wordt dan ook betekeningsvol
vervolgd, „is onze Staatsleer opzettelijk geheel
abstract en formeel gehouden". Afdgedacht
nu daarvan, dat dit wetenschappelijke humbug-
praat is, omdat een „leer" nooit abstract en for-
meel kan „gehouden" (!) worden, en het fascisme
zelf daartoe ook allerminst geneigd is, weerlegt
het stuk zichzelf ook op dit punt. „Het fascisme
is mogelijk bij ELKEN vorm van religie, wat
trouwens eveneens van elk ander
staatkundig stelsel geldt", zoo lezen we.
Erger kon men niet ingaan tegen wat wij christe-
lijk noemen; duidelijker kan men voor die gere-
formeerden, die nog hun naam verdienen, niet
demonstreren, dat de classis Leiden terecht de
beweging heeft afgewezen als in strijd met Gods
Woord. Is reeds het spreken van „vormen van
religie" voor ons onaannemelijk, hetzelfde geldt
van de stoute stelling, dat elk ander staatkun-
dige stelsel mogelijk is bij elken vorm van
religie. Hier worden „religie" en „moraal-theo-
logie" opgeborgen op den zolder van wat of voor
het „hart" — in tegenstelling met den konkreten,
alle levensreinen vernieuwend dien van
God — is, of „geheel abstract en formeel gehou-
den" wordt, naar het schijnt. En dan zullen we
daartegenover de nationaal-socialistische konkrete
kommando's krijgen voor het niet-met-de-religie-
te-maken-hebbende leven van den gezegenden
staat. En voor alles en nog wat, waarover de staat
(d.w.z. de kring der regeerders) belijft te bedillen.

Ze willen ons dan nog wijs maken dat dat christe-
lijk is. Het eenige voordeel is, dat ons zonder
omwegen gezegd wordt, dat elk staatkundig stel-
sel, ook het Russische dus, mogelijk is bij elken
vorm van religie, ook den „gereformeerden"
„vorm" dus. Duidelijker konden de heeren de
kerk niet in het gezicht slaan, rauwer haar den
asschepeelstersdienst niet opdragen, ongerefor-
meerder haar de onwezenlijke binnenkamer-stich-
telijkheid van de liberalen van eertijds niet opdrin-
gen, markanter ons niet steunen in het uitspreken
van ons bezwaar, dat men hier den duivel uit-
drijft door Beëlzebul, den overste der duivelen.
„De historie levert het bewijs", zeggen ze dan
in het jaar van het Eeuwfeest der Scheiding;
der Scheiding, die o.m. een protest is geweest
tegen de inmenging van den koning in zaken der
kerk, met volle behoud — naar de koning dacht
— van elks „vorm" van „religie".

Wat hebben onze menschen, onze jongelui, aan
deze zware termen voor al te lichte, luchtige
gedachten? Als daar zijn: dat de Nederlandsche
(nationaal-socialistische) staat God zal erkennen
als de drijfkracht van het nationale zedelijke
leven? Of dat het christendom de essentiële in-
houd van den geest onzer natie is? Woorden,
woorden, verlegenheidstermen, mythen, — anders
niet. De drijfkracht is God? Maar Hij is voor

deze „leiders" de Rechter niet, — want de staats-
leer is formeel en abstract, en de heeren hebben
ethiek, die zich niet inlaat met „moraal-theologie".
Die drijfkracht kunnen ze van mij cadeau krijgen;
de loge weet ook alles van den Opperbouwheer
van het heelal, en dat klinkt dan nog veel werke-
lijker dan deze „drijfkracht". Het Christendom
(welk?) is de essentiële inhoud (moet ge niet
gelooven) van den „geest" (wat is dat voor een
ding?) onzer natie? Wel ja, maar de natie was
zoo „kerkelijk verscheurd", dat de heeren zich
niet konden inlaten met moraal-theologie... En
dan toch „het christendom" een essentiële in-
houd van den geest der natie? Abstractie, fictie,
termenpraal, — meer krijgt men hier niet. „De
religieuze, de theologische verschil- en geschil-
punten tusschen de kerkgenootschappen zullen
geheel aan deze worden overgelaten, aldus wor-
den we getroost. We weten er alles van. Maar als
het „christendom", dat in den „geest" der natie
essentiële inhoud heet, nu eens, niet in den
„geest", dat makkelijke asyl der verlegen propa-
gandisten eener nieuwe toekomst, maar in de
woorden, de daden, de belijdenissen der
kerk zoo wakker wordt, dat het zich verzet tegen
de verkrachting van Gods wet, zooals de staat ze
aandurft, onder dwangbevel nog wel van hou-zee-
geroep? Dan komt de knechting; en die zal
heusch niet abstract, en formeel gehouden worden.

Lezen we dan nog aan het eind, dat de N. S. B.
„op basis der bovennatuurlijke ordeningen" staat,
en letten wij er op, dat hier die bovennatuurlijke
ordeningen stuivertje wisselen met de „zedelijke
beginselen" van daar straks, terwijl dan voorts
de staatsleer abstract en formeel gehouden wordt,
dan begrijpen we van den hokus-pokus heelemaal
niets meer.

We verstaan alleen maar, dat het aan het eind
komende citaat van Oranje „geroofd" is:

God ende alle eerlijke lieden
sullen onse daden erkennen.

God wel, — maar die eerlijke lieden vast niet.
Want in den mist kent men niet, onderscheidt
men niet, erkent men dus ook niet.

K. S.

Het effect der contrasten.

W. A. Wagener, Sjanghai. — Brusse, N.V.,
Rotterdam.

In het vorige artikel heb ik met de bespreking
van „De Herberg met het Hoefijzer" van A. den
Doolaard, dat een van de voortreffelijkste proeven
is van het nieuwste proza, teruggegrepen op de
artikelenserie, die ik indertijd (in de nummers
23—41 van den vorigen jaargang) over dat nieuwste
proza heb geschreven.

Andermaal is daartoe aanleiding, nu ik ditmaal
te wijzen heb op het boek „Sjanghai", dat als
debut van den journalist-schrijver W. A. Wagener,
bij de N.V. Brusse te Rotterdam is verschenen.

Want dat boek „Sjanghai" is weer geheel proeve
van het proza der vernieuwing: reportage- en fil-
mische roman tegelijk. En dan alszoodanig nog
weer uiting — en heel merkwaardige uiting —
van een der kunstrichtingen, die de samenstel-
lende factoren zijn van het principe der nieuwe
zakelijkheid.

Wat de reportage- en de filmische roman zijn
behoef ik, na de uiteenzetting in de genoemde
artikelen, niet in den breede aan te geven. Het
zij genoeg, er aan te herinneren, dat de reportage-
roman is: het werkelijkheids-verslag, zoo, dat de
lezer niet noodig heeft de bemiddeling van den be-
schouwend en ontledend auteur, maar dat hij
de dingen zelf ziet, zooals ze zijn, exact, nuchter,
klaar; en de filmische roman, nauw daar aan
verwant, is: het werkelijkheidsbeeld, beeld-in-
lijnen, dat abrupt, zonder overgangen en verklar-
ingen, voor het oog van den lezer verschijnt.

Een boek dat de vereniging is van deze beide
opvattingen, is dus een roman van werkelijk ge-
beuren, dat wordt meegedeeld als op een film:
kort, snel-wisselend, zonder commentaar, be-
staande uit brokstukken, die eenvoudig op elkaar
worden gelegd. Men kent in de fotografische
reportage-kunst de methode der z.g. close-ups,
het opbouwen van een beeld uit fragmenten-zon-
der-verband. Zoo is ook deze filmische reportage-
roman: close-ups in woorden. En die close-ups
bestaan uit: krantenberichten, bulletins, gesprek-
fragmenten, verhaal-flitsen, veelal in verschillend
lettertype gedrukt (men denke aan het indertijd
besproken boek van B. Stroman „Stad") en aldus
optisch van zeggung.

Zulk een roman nu is „Sjanghai" van Wagener.
Maar hij is nog meer: hij is, zooals ik boven
zei, ook nog uiting van een der kunstrichtingen,
die in de nieuwe zakelijkheid hun neerslag heb-
ben gevonden.

In de schilderkunst (en ook in de bouwkunst)
van 10 of 15 jaren geleden waren vier elementen
overheerschend: kracht van kleur, van lijn, van